

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDÁSZATI NAPILAP.

Előfizetési díj: Egész évre 12 frt., felévre 6 frt., negyedévre 3 frt.

Előfizetések és hirdetési díjak helyben és vidékről a szerkesztőséghez küldendők be.

Helyben előfizethet: a szerkesztőség, a kiadó-hivatalnál, Demjén L., Keresztély P. kereskedéseiben. Egyes szám ára 5 kr. o. é.

Szerkesztőség és kiadó-hivatal: belső-tordautó szögletén, Csapó S. kereskedésével szemben, 1-ső emelet, feljárás a kaputól jobbra.

Hirdetési díj: öt hasábos garmond sorért 6 kr. s egyszeri beiktatás után 30 kr. bélyegdíj.

Hirdetések felvételnek: Helyben: a szerkesztőség, a kiadó-hivatalban, Demjén László könyv- és Keresztély Pál papír-kereskedésében. Bécsben: Haasenstein és Vogler (Neuer-Markt 11 sz.), Oppel Alajosnál (Wollzeile 22. sz.), Rudolf Mosse officiel. Zeitungs-Agent (Stadt, Seilerstätte 2), Süddeutsche Annoncen-Expedition Stuttgart. Nyilattér sora 20 kr.

Gróf Mikó Imre ő nagyméltósága megnyitó beszéde az erd. muzeum febr. 20-ki közgyűlésén.

Tisztelt közgyűlés!

Ha a közelmúlt években észlelvén: mint hűl a nagy közönség érdeklősége intézetünk és egy-letünk iránt fokról fokra, mint kell évről évre mind nagyobb erőfeszítéssel — mert folytonosan apadó eszközökkel — működünk arra, hogy létesített muzeumunk fenntartása és jövőjének biztosítása körül megtehessek kötelességünket; megvallom, nem egyszer lepett meg az a gondolat, vajjon helyes volt-e intézetünk akkor, a mikor a muzeum-alapítást első sorbeli szükségkép sürgettük? vajjon oly intézetet létesítettünk-e e muzeumban, a mely létező és nem mesterségesen előidézett közkívánatot elégít ki? vajjon nem lehetett volna-e avval a sok szép lelkesedéssel, munkával és áldozattal, melyet ez intézet alapítására elhasználtunk, valami egyebet teremteni, a miben magunknak is, a hazának és a nemzetnek is több, hogy nemondjam haszna, de bár öröme lehetett volna?

Ma, tisztelt közgyűlés! ez egyet rám nézve mindig kedves, mindig lélekemelő elnöki tisztét, azon fokozódott tiszta örömmel teljesítem, a melyre gerjeszt az imént említett aggodalmak alaptalan voltát meggyőzőleg bizonyító valóság. Igen is, ma teljes megnyugvással, sőt igazolt önértéssel mondhatjuk: helyesen itélünk, jól választott irányban működünk, lelkesedésünk, munkánk, áldozatunk meghozza hasznát és örömet is!

Ha ma annak kinyilatkoztatásával nyitom meg e gyűlést, hogy egyetünk, intézetünk életében új, öröndetes és nagy horderejű fordulat állott be, ez, hála nemzetünk nemtőjének, nem üres szólam. Részemről oly szép színekben látom ragyogni a jobb jövőt, oly szilárdul látom biztosítva a jövődöbeli mind nagyobb, mind fényesebb sikert, hogy már előérzete is annak, a mi ezentul el nem maradhat, teljes elégtételt nyújthat azoknak, a kik ez egyetlet és intézetet alapították.

És mindezt, uraim! egy szerencsésen kötött szövetségnek köszönjük!

Kétségkívül mindig azok voltak és lesznek a legüdvösebb, legáldásosabb szövetségek, melyek oly feleket kapcsolnak egybe, a melyek egymásra utalva voltak, és noha szellemi irányuk párhuzamos törekvéseiknek céljai csaknem azonosok, mégis találunk egymásban olyat, a minek hiányát, tehát szükségét is érezték, a mit mindenik birni óhajtott, s a mit magából kifejtetni, önjerején megszerezni vagy éppen nem, vagy csak nagy áldozatok árán lett volna képes. Az ily szövetségekben a szövetségzők kiegészítik egymást magasabb rendű egységgé, a nélkül, hogy mindenik magában megszűnne önálló egész egység lenni; és az egyesített erők kölcsönösen ható inductió által fokozva, oly munkaképességre serkentik egymást, a melynek eredményei még a vérmes reményeket is túlszárnyalják.

Ily szerencsés szövetségnek látom én, tisztelt közgyűlés, azt, a melyre muzeumunk lépett a kolozsvári m. k. tudomány-egyetemmel. Muzeumunk gyűjteményeiben már eddig is sok és felette becses tudományos anyag volt összehordva, ezentul a nyert anyagi segély által könnyebbített munkássággal — ha a gondviselés meg nem vonja tőlünk éltető áldását — még többet, még becsesebbet leszünk képesek egybegyűjteni; és imo megnyertük egyszersmind az egyetem szaktanárait, azokat a tudományos erőket, a kik ez anyag feldolgozását, annak átválttatását élő tudomány-nyá és ismertetését a legszélesebb körökben nem mint terhes kötelességet, hanem hajlamaikkal egyező és éppen saját törekvéseiknek megfelelő kedves, hasznos és gyönyörködtető foglalatosságot

fogják teljesíteni; az egyetem tanuló ifjúságában pedig azt a tudomány-szomjas közönséget, mely nem esetleg és szakadozva, hanem folytonosan és rendszeres terv szerint, tanulmánya tárgyává fogja tenni, és azon ismereteket, a melyeket onnan merít, szét fogja hordozni a baza minden vidékébe, másokat tanítva és új kedvet ébresztve a tanulásra. A tevékenység fokozódását pedig úgy értem, hogy a tudós szaktanár gyűjteményeink azon tárgyaiban, melyek a tudományos világ előtt még újak, vagy legalább új helyekről kerültek, oly anyagot fog találni, melynek ismertetésével és feldolgozásával nem csak a tudománynak, hanem saját hírnevének is fog szolgálni; mi pedig az által, hogy hazánk képes volt ily anyagot nyújtani, buzgólni fogunk arra, hogy minden vidékét, úgy szolván minden zugát, mind feszültebb figyelemmel átkutatva, mind több és érdekesebb anyagot szolgáltatassunk a feldolgozásnak és a tudománynak.

Ezt, lelkiismeretes szorgalommal, ezt kitartó buzgalommal tenni legyen ezután ne csak kedves kötelességünk, hanem legnemesb becsvágyunk is.

Mi, t. közgyűlés! a rendelkezésünkre állott anyagi és szellemi erővel eddig is legjobb tudásunk és képességünk szerint működünk czélunk létesítésére, és méltó önértéssel mondhatjuk, hogy nem is siker és eredmény nélkül.

A muzeum-egylet gyűjteményei ma, nem is tekintve a tudományos becséhez kötött képzelt értékét az azokban levő tárgyaknak, pár száz ezerre becsülhetők; van nekünk oly állattani gyűjteményünk, mely a hazánkban előforduló madárfajokat csaknem teljes számmal, a pillangókat egész tökélytel, bogarakból és légyfélékből, sáskafélékből még Európán kivülieket is, osigákból és kagylókból úgy jelenleg élőkből, mint őslényiekből egy hírnevet szerzett gyűjteményt, pókfélékből a hazaiakat tén teljes sorozatban mutatja fel. Száritott növényeink gyűjteménye gazdag; ásvány- és földtani gyűjteményünk nem csak a mi szempontunkból tekintve, de az egyetemi tanczók tekintetében is kitűnő; éremtárunk, a darabok számát és minőségét tekintve, bizton megállhat a hasonló nagy gyűjtemények közt; és régiség-gyűjteményünk habár kicsiny, de kiterjedéséhez képest tudományos szempontból fontos és nagybecsű tárgyakban gazdag; könyvtárunk az egyetlet czéljait tekintve, a maga nemében kiváló becsű.

És mind ezt, uraim! alig 13 év alatt, úgy szolván semmiből teremtettük.

Örömtelt szívvel és a teljesített hazafi kötelesség igazolt önértéssel utalhatunk azon — még boldog emlékü b. Eötvös József, volt közoktatási miniszter által nyitlan kijelentett, tagadhatlan tényre: hogy munkánk és eredményeink — mint egyik főtenyőjének köszönheti ez országrész és város, hogy a magyar hazában felállítandó második tudomány-egyetem Kolozsvárt kapván készen a szükséges gyűjtemények tén legbajosabbban megszerzhető részét, itt, és hamarabb létesülhetett, mint különben remélni lehetett volna.

De éppen abban kell nekünk tanúsítanunk igaz hazafiságunkat, hogy azon sikert, melyet fáradságunkkal és áldozatainkkal eddig felmutatni tudtunk, csak úgy tekintsük, mint munkaképességünk bizonyítékát, a mely nem ad jogot a szerzett babérokra való megnyugvásra, hanem kötelez a fáradhatlan és emyedetlen tovább munkálkodásra.

Bármí soknak képzeljük is azt, a mit tettünk, bátran merem kimondani, hogy még sokkal több tenni való maradt fenn! Mi csak akkor fogjuk megközelíteni czélunkat, ha könyvtárunk abban az állapotban lesz, hogy a hazánk ismertetésére czélzó kutatásokban fáradozó buvár nem fog kívánhatni oly ide vágó szakmunkát, a melyet abbau nem talál; ha természethistoriai gyűjteményeink oly tel-
jesek lesznek, hogy ne kaphasson a legfigyelme-

sebb szem is országrészünk bár mily rejtett zugában oly természeti tárgyat, melynek párját a muzeumban fel nem találhatná; ha elfogjuk mondhatni, hogy az ő-kor régiségeivel bővelkedő hazai lakhelyek közt egyetlen egy sincs, a melyet szakértő kezek és szemek muzeumunk érdekében fel nem kutattak volna, ha elfogjuk mondhatni, hogy nemzeti történelmünk felvilágosítására szolgáló minden emléket, a melyhez hozzáférhetni, összegyűjtöttünk, és még akkor is, ha mindez meglesz, fennmarad az egyetletnek kötelezettsége e kincsek megőrzésére és fentartására, s általában a hazai tudományos irodalom előmozdítására.

Ennyi kötelese teendő, tisztelt közgyűlés! nézetem szerint oly meggyőzőleg indokolja ez egyetlet fenállásának és működésének szükséges voltát, hogy minket, kik jelenleg ez egyetlet tagjai vagyunk, nem csak jogosít, de kötelez is mindent elkövetni, hogy ez egyetletet ne csak fentartsuk, hanem lételet — a mennyire emberileg tőlünk telik — beláthatlan jövőre biztosítsuk is. Legyen nekünk az a kedvező fordulat, melynek beálltával nem csak anyagi helyzetünk javult, szellemi erőnkben gyarapodtunk, és a kezelés gazdasági teendőivel járó, szükséges ugyan, de tudományt közvetlenül nem fejltő munkának tetemes részétől megszabadultunk, hatalmas serkentő arra, hogy kétszeres buzgalommal működjünk tudományos teendőink teljesítésében; így reményelem, hogy idővel az egyetlet alapítójának az a czélja is közeledni fog teljesüléséhez, mely az egyetlet tudományos testületét kívánta alakítani.

És e reményben, a melynek teljesülése fogja feltenni a koronát alapításunkra, a jelen gyűlést megnyitom.

A haza és nemzet életérdeke mindenek fölött.

II.

Előbbi cikkünkben elmondók egy részét a hiányoknak és mulasztásoknak, érintők a szédelgéshez közel járó, kevés gyakorlatról tanuskodó intézkedéseket, azon bajokat, melyekből nemzetiségünk, de a magyar államra is káros következmények hárulhatnak.

Ha 1849—1868-ig, szinte 20 év alatt fiatalaink iskolázása magyar irányu lett volna, ha az ujjabbkor devise nem lenne: csak a Geschafttirozásra gondolás; ha ma is mint 1849-től 1867-ig mindnyáján egyenlő nyomás alatt állának: nem féltetném a nemzet jövőjét.

Egy derék öreg barátom gyakran biztattott azzal az 50-es években, hogy nemzetünket az idegen hatalom üldözése és erőszakoskodása mindig összetartóvá tette megfontolásra tanítá s az előre haladásra szintugy ösztönözé.

Azonban sokan közöttünk csak eszmék után rajonganak; az ország közvagyonából ezek könnyen áldoznak, mert ők kevésbé érzik azt. Mások a hallgatni arany jelmonddal tartanak, bár értenének a dolgok szellőztetéséhez is; ezért kell az egyszerű magánzóknak kiállani a gát, ha látják, hogy szükség van nyílt, őszinte szóra s figyelmeztetésre.

Az erdélyi magyarság és a társnemzetiségek szegények szakértők dolgában; a keblbi közigazgatás sem megy a maga rendjén, sőt még a magán tulajdon és vagyon kérdéseit, a birtokviszonyokat sem képesek rendezni, tisztába hozni.

Tekintse csak meg bárki törvénykönyveinket, tanulmányozza csak levéltárainkat, s birtokviszonyainkat, s meggyőződik, ha gyakorlati esze van és világosan látni akar, hogy nálunk a birtok- és tulajdonjog biztosítva és

körül volt írva; a megtámadhatóság korlátairól gondoskodva volt; az egyesek és az állam tulajdona, meg érdeke, hazánkfiak által nem dohattak oda az ábrándok kedvéért, hanem megőriztettek és fenntartattak, a közelebbi ivadék számára. Mindezeknek egyszerű oka abban rejlett, hogy a parancsolók, a gondozók, az egyes visszaéléseket korlátozó, meg az olykori vállalkozók is hazánkfiak köztünk élő kis vagy nagy birtokosok és környülményeinket ismertő egyének valának, családostul, nemzetségestől a közvélemény éber figyelmének alávetve. — Nem így van ez mostanában. A körültekintésre leküldöttek többnyire jobban ismerik a japáni viszonyokat, mint országrészünk beléletét. Leérkezve, nem teszik a közvélemény úterére kezüket, nem a viszonyok minden oldalú felismerése, tanulmányaik tárgya, hanem egy-két jó ismerős meg pajtáskodó információját teszi magáévá.

Ily módon végzi a megbízatást s önmaga is tévutra vezetettvén, maga is így tesz főlebb s így akarva sem használhat a köznek, az országlás ügyének.

Efféle baklövéseket jeleznek például a sztánai vasuti töltés, a kolozsi vasutvonal, a vizaknai már egyszer leszedett s hir szerint 200,000 frtot megemészített, mégis aligha másodsor is kellően épített vasuti hid, a Szászváros környékén a múlt évek folytán épített, de a legelső nagyobb vizár által elsodort kincstári vízi gát, a vizaknai sóbánya mellé czéltalanul felállított raktár, a csak pár éve a kor igényeinek megfelelőleg gőzerőre vett, de utóbb felbontott k.-fejérvári pénzverde; a bukóban levő, egykor híres fémhányászat stb. stb.

Mindezek egyeseknek hozhattak hasznat, de a vezérpolitikai nemzetnek és az államnak nemcsak pénzes ládát üríték ki, tekintélyt is csorbiták s gyakorlati tapasztalatokon nyugvó kezdeményezési életképességét is megzsisbasztják, ma úgy, mint a jövőre. Bizony ideje lenne okulni a gyakorlati intésekből.

Ezért kötelemünknek tartjuk sürgetően ajánlani, miszerint a kormány soha országrészünk viszonyaival, környülményeivel, köz- és magánjogi állásával, társadalmi osztályainkkal ismeretlen és ezeket még megtanulni vagy számbavenni sem kívánó megbizottakat tanulmányozásra ki ne küldjen; de ha jeleket küld is rendezni és tervezni, azokat határozottan utasítsa a vidékek, egyes községek, sőt egyesek viszonyainak (különösen a vállalkozókat illetőleg) tanulmányozására; keressenek fel azok olyan férfiakat, kik párt- és magánérdektől nem inficiált practicusok, ezekkel értekezzenek a köz, nemzeti érdekeket érintő ügyekben; ne szorítkozzék a megbízott a vállalkozásban érdekeltek vagy az azutáni teendőket teljesítői köteles hivatalnok utmutatására, mert az előbb utóbb csalódásra vezet.

A közügyet és közjóvelmeket illető, a nemzeti jólétet előmozdító tervek, számítások és információk beszerzésére országrészünk szülötteit s azokat is csak úgy kell alkalmazni és kiküldeni, hogy abból titkot ne csináljanak, szakértőbb hazánkfiak kihallgassák, szóval a közvélemény előtt készítsék a nemzetszámláit, melyekért az erkölcsi felelősséget azután könnyebben vállalhatja el úgy a kormány, mint az országgyűlés.

Hisz a fennebb csak általánosságban jelzett kisajátítási, vasutépítkezési stb. káros s milliókat megemészítő a közhitelt megingató tényekért és mulasztásokért, kit illette a kár-

pótlás, a morális felelősség a közvélemény széke előtt?

Felelet: senkit; mert a végrehajtók és tervezetők vigan sipolnak ki a nádból, nagyobb része nem is nemzetünkbeli s következésképpen nem is lehet tőle kívánni, hogy a magyar érdeket lelken hordozza; a jóhiszemű rendelkezések pedig a kiküldöttek egyoldalú tudósításain alapulván, a tévlelésekkért aligha lehet valakit eredménnyel feleletre vonni.

A nagy-szebeni kath. Teréz árvaház ügye történeti és jogi szempontból.

IV.

Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum, neque aequum vident? nisi quod lubet. Terent.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter az 1872-ik évben beterjesztett jelentésében azt mondja, „az említett 22,730 frtnyi kincstári járuléknak, földtehermentesítési kötvényekkel eszközöndő megváltása, és a megváltási összegnek az árvaházi intézet tulajdonába leendő bocsátása fölött a pénzügyminiszteriummal már hosszas tárgyalások folynak, melyek azonban ez ideig eredményre nem vezettek, sőt a pénzügyminiszterium az érintett járuléknak megfelelő összeg államkötvények általi megváltását megtagadta.”

Valóban úgy áll a dolog, a mint mondva van; mert a két miniszterium harcban áll egymással.

A tényeket vizsgálva a pénzügyminiszterterhelő azon nagy felelősség, hogy sem a megváltási tőkét ki nem adja, sem az évi járulékokat nem fizeti; hanem az árvaházat 1868 óta 22,730 frtnyi évi járulékaitól könnyűszerűleg spoliálta.

A pénzügyminiszter a n.-szebeni kir. kath. Teréz-árvaház nevében a szász-földi dézmák után járó állami kárpótlási összeget mint tőkét átvette, s kamatait 1868-ig (16,750 forintban) tényleg fizette; — ekkor a fizetést beszüntette, holott néhai b. Eötvös József közoktatási miniszter, s a volt miniszterelnök gróf Lónyay ő nmiga azon időben m. kir. pénzügyminiszter, az igazság hatalmától s az okok fontosságától ösztönözötve, elismerték elvi, és jogi szükségét annak, hogy a Teréz-árvaház fiscalis dézmára alapított kiscstári járuléka, a lottójövedék, a házassági felmentvényi díjak s az incameralt tartományi ala-

pokból utalványozott járulékok földtehermentesítési kötvények által a 22,730 frtnak megfelelő tőkével megváltassanak. Emez elvileges megváltásra gr. Lónyay akkor kir. pénzügyminiszter tette az első ajánlatot; a közoktatásminiszter b. Eötvös az erdélyi kath. status nevében működő kath. bizottságnak kihallgatása után elfogadta azt, s ez értelemben a pénzügyminiszteriumhoz a megváltás foganatosítása végett átrít. De a várva várt válasz oly sokáig késett, hogy a közoktatási miniszter észszerűnek találta a tárgy bevezetését megsürgetni, s ekkor kitűnt, hogy a közoktatási miniszternek ez ügyben tett átirata s ezen ügyre vonatkozó minden acták, s mellékletek a a pénzügyminiszteriumnál elvesztek!

Az illedelem tiltja, hogy ezen állami főhivatal körében történt esetet saját nevében nevezzük.

De maga a tény bizonyos és erős adat arra, hogy maga a m. kir. miniszterium is az árvaházat ama kincstári illetékek tulajdonosának elismerte; ezen ténynek jogosságát és fontosságát leginkább érezhette azon tagja, ki ezen irományokat a miniszteri irodában lábálól félre tette.

Az ügy úgy látszik ad acta van téve, a spoliatio bévégzettnek, a kielégítés bizonytalan időkre elodáztatnak vétetik, mert az árvaháznak az intézetbe felvétele iránt kiadott betiltó rendelet fenntartatik, a 22,730 frt évi illeték tényleg 1868 óta nem fizetetik: a megváltás kérdése nyugszik.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter 1872-ik évi jelentését ezzel zárja be: „a hivatalosan kiadott „népiskolai tantervet“ a nagy-szebeni Teréz-árvaházra is alkalmaztam; a tanító erőket ehhez képest úgy rendeztem, hogy ezen iskolában eddig szokásban volt szaktanítás helyett osztálytanítás helyesíttessék, az igazgató maga is osztályt vezessen; és mivel a fennállott tanító képezde az újabb idő kívánalmainak megfelelni képes nem volt, kiadtam annak megszüntetésére is a rendeletet.

Midőn azonban ezekkel együtt azon rendeletemet is kibocsátottam, hogy a tanítás és nevelés e rendelet szerint még az 187½ ik iskolai évben életbe léptessék, az erdélyi r. kath. püspök és r. kath. bizottság a nagy-szebeni Teréz-árvaház r. kath. jellege s önkormányzati jogaira hivatkoztak, mely kérdésnek eldöntése az alapítványi ügyek és vagyon megvizsgálására kirendelt országos küldöttség munkálatával legszorosab bösszeköttesben van.”

vassaidt alant a berekben?.. ajkairól mért zeng föl ádáz harci dallam?..

Bánffy távoztást int embereinek s midőn Véer György s az apródok visszavonulnak, nevének kezét megfogja, őt gyöngéden közelebb vonja magához és szól:

— Katalinám bocsánat!.. ismervén aggódó szivedet, nem akartalak megremíteni!..

— Tehát ismét a törökre mégsz!.. Oh édes jó uram!.. Miért vállaltod mindig fejedre a veszélyt, a felelősséget, a haza szent oltárára mért halmozod egymagad az áldozatokat, melyeket közösen kellene, hogy hordozzatok?..

— Mint főparancsnok felelős vagyok a szélekért.. de ez uttal saját bőrömet is égeti a veszély, a török Hunyadnak tart, birtokaimat dulja és pusztítja.

— A török békét kötött.. miért ingerelted őt, hogy birtokaidra csapjon.

— Ingereltem!.. szól meghökkenve Bánffy — hogyan?.. hallottál volna ilyesmit s mendedmondák után indulsz?..

— Mit sem hallottam, de arcodból olvasok!.. tíz évi boldog együttlétünk ne tanított volna meg fölismerni azonnal, ha titkod van előttem.. Oh vajha tudnál latolgatni ott, hol az őszinte szó csak irigyeid és roszkaróid számát szaporítja!..

— Igazad van Katalin!.. őszinteség, jellem és becsület a közügyek terén nem méltányoltatnak, az országgyűlés a minap is velem szemben Béli bérenczének a rágalmozó, az aljas Paskónak adott igazat!..

— Lám, lám édes uram! Ovatosságodat azok számára tartsd fenn s feleségednek hozd vissza kebled tiszta szerelmét, őszinteségedet! Látom a felhőcskét nemes homlokodon!.. Szived dobbanása szól, e keserű poharat elkerülheted volna!..

— Igazad van, elkerülhettem volna!..

— Es heveskedésednek volt egy ádáz pillanata, midőn nem gondoltál nődre és gyermekedre!..

— A legvérlázítóbb jogtalanság és legszemtelenebb zsarolás tettek ingerülté. Midőn pár hét előtt Hunyadon volnék, jobbágyaim sirva panaszo-

Allapodjunk meg a közoktatási miniszter eme utóbb szavainál.

Világosságot derítenek azok azon első-morító helyzetre, hová ez árvaház ügye a legkivívőbb jogsértéssel tereltetett.

A pénzügyminiszter megtagadja a megváltási összeg kiadását, önhatalmulag beszünteti az évi illetékek fizetését, sőt bureaujában az ide vonatkozó okmányok is elvesznek;

a közoktatásügyi miniszterium az alapítványi ügyek és vagyon megvizsgálására kirendelt országos küldöttség munkálatától teszi függővé az árvaház ügye elintézését. Oly tümenyek ezek, melyek Magyarország modern jogállami jellegével össze nem egyeztetelhetők, az alkotmányos kormányzat körében kor állapotra mutatnak.

Mi köze az árvaháznak az orsz. küldöttség munkálatával?

Nyílt titok az árva intézet alapításának története, jogi állása;

a kormány előtt fekszenek minden adatok;

a tényállás tisztán szerepel az 1869, 1870, 1871, 1872, 1873-dik évi költségvetéseknél.

Semmit el nem palástolánk, hanem az ügyállást tisztán, világosan a nyilvánosság elé adók.

Itt csak az lehet a kérdés: jogosan tagadta-e meg a m. k. kormány a megváltási összeget, és jogosan tartóztatta-e el 1868 óta az évi 22,730 frtnyi évi illetéket vagy nem? Ezen kérdés feltevésével elérkeztünk azon pontra, hol az ügynek jogi oldalát vizsgálat alá vehetjük.

Legújabb táviratok.

London, febr. 18. Az alsóházban Gladstone védi a pénzügyi kormányzatot; ellenzi a Harcourt által tett indítványt, s maga indítványozza egy bizottmány választását, melynek feladata lenne: az egyes ministeriumok budgetének felemelését — a hadügyi és tengerészeti kivételével — megírálalni. Harcourt belenyugodván Gladstone indítványába, az elfogadatot. — A falkei kőszénbányákban (Staffordshireben) egy explosio folytán 30 — 40 munkás öletett meg. Egy erős tüzet alig lehetett elfojtani. A halottak még nem szedettek ki az omladékokból.

Páris, febr. 18. A 30-as bizottságban Tallon azon indítványát fejté ki, hogy a nemzetgyűlés mielőtt feloszlaná, gondoskodjék a végrehajtó hatalom szervezéséről. A bizottmány vizsgálatot ki-

nak, hogy mindennapi kenyérük hiányzik s ott találom Ali basának küldöttjét, egy fölpipezett majomforma Csasz effendit, ki kurd csapatjával adót hajt és kedélyesen zsarolt. Azonnal hivatam a Csaszt, figyelmeztetem és kérem venné tekintetbe, hogy ezen véghelyek földnépe évek óta szenved requisitók terhes szolgáltattelek és terméketlenség miatt, a'ig birja törvényes adóját fizetni, s nem képes megfelelni annak is, mit tőle az ököljog kíván. Megjegyeztem végre, miszerint a török adót országosan fizetjük, ahoz hozzá járul a nép is, a hatalmas basa ne kíváncson tehát két bőrt húzni le a népről. A Csasz sietett kinyilatkoztatni, miszerint az adó, melyet ő hajt csekély, néhány kispénz egy kaputól, de ura parancsolatja szigorú s ha szegény a földnépe a földes urak annál gazdagabbak. Jól van válaszolám elfojtott haraggal, mert azonnal fölismertem, hogy a hódoltság alattomos terjesztése forog a kérdésben — megváltom e népet, a kétszáz kapuzámértíme kétszáz arany forint, vidd ezt uradnak s átadtam az ezüst veretű kis szekrényt, melyet Bécsben az udvari ötvessel csináltattam. A török örvendett a fényes prédának, s kurdjaival azonnal utra kelt N.-Várad felé. A szekrény értéke száz tallér vala, de mekkora lehetett meglepetése a basának, midőn ügygyel bajjal föltörvén szekrényét, a remélt arany hengerek helyett csunya sertés farkat talált. . . .

A nő egész előadás folyama alatt figyelemmel és szorongó kebelrel halgatott, de midőn a történet csattanós végét kedélyes hahotával füszerzetten hallaná, keblét balsejtelem rohanta meg, lélekzete akadozni kezdett, mintha görcs facsarná szívé.

— Dus erőd... szólit vegre, mély fájdalom szakadozott hangján — hatalmas, büszkeség az, mely romlásod leend. Oh édes jó uram, mily boldogok tudnánk mi lenni, ha egyszerű nemes volna fény, pompa, hatalom, méltóság és befolyás nélkül, ha a közügyektől félrevonultan csendes magányunkban békében élhetnénk.

— Szerény falusi lakban, holdvilágos éjjelen, zugó csermely partján nemde?.. hahaha!.. Bánffy Dénes neje, a fejedelem asszony nővére,

ván egy közzétett, s Thierst sértegető irat tárgyában, melyet a lapok egyik bizottmányi tagnak tulajdonítanak. A bizottmány holnap ülést tart, hogy meghallgassa Thiers megjegyzéseit, ki csak a minisztertanács meghallgatása után fog nyilatkozni Broglie hg. jelentése iránt.

Versailles, febr. 19. Valótlannak nyilvánítatik a börzén elterjedt hír, mintha május 1-én a németek odahagynák a francia területet.

Madrid, febr. 19. Castellar egy emlékiratot készít, mely kifejtendi a viszonyokat, melyek közt a köztársaság megalapított.

Berlin, febr. 19. A vasuti engedélyek megvizsgálása végett kirendelt bizottmány alkalmasint még e hét folytán megkezdi tanácskozásait.

London, febr. 19. Az itteni olasz követség tanácsosa, Maffey grófnak meghagyott kormányától, hogy mint Olaszország ügyviselője haladéktalanul Madridba utazzék.

New-York febr. 18. Cubában ismét flibusterok szálltak partra fegyverekkel és hadiszerekekkel.

Külföldi hírek.

Belgrád, febr. 18. Essad nagyvezírségét Konstantinápolyban úgy tekintik, mint a szultán elhatározó lépését a trónörökösödési rendre vonatkozó tervének valósisására.

Brüsszelben a képviselő-kamrában 18-án a pénzügyminiszter egy törvényjavaslatot terjesztett elő, mely által a kormány 250 milliónyi kölcsön felvételére hatalmaztatik fel. 180 millió közmunkák létesítésére, névszerint a luxemburgi vasut visszavásárlására fog fordítani. A maradvány hováfordítása a kamrára fog bízni.

A „Times“ japáni tudósításai szerint egy japáni parlament alakítása végérvényesen elhatározott.

A „Pall Mall Gazette“ szerint a brazilai hatóságok az ottani kivándorlottakkal való bánásmód iránti vizsgálat folyama alatt, újabb kivándorlók felvételét szigoruan megtilták. — Egy zanzibari levél constatirozza, hogy Livingstone Kijit elhagyá, s a Nilus forrásaihoz indult el. Ő jól érzi magát.

Mint Madridból 18-ról jelentik, mindenütt teljes nyugalom uralkodik. Semmi oly kivándorlások sem történnek, minők rendesen forradalmak után szoktak történni. Cubából kitűnő tudósítások érkeztek. Páviának az északi sereg parancsnokává kinevezése jó hatást idézett elő. Békehajlamot jeleznek bizonyos carlistikus körökben. Remélik, hogy Franciaországgal a vasuti összeköttetés 20-

foglalkozik ily idilli ábrándozásokkal!.. Édes feleségem üzd el balsejtelemeid, melyek indokolatlanok!

— Ha nem harcolnál folyton a törökek!..

— Igérem, hogy ingerelni a törököket többé nem fogom!.. most is ő kezdte... .

— H nem értekezni, nem titkolódnai untalan a pápista papokkal, mégis ha saját vallásod papjai volnának!..

— Ők mozgatják ez idő szerint a világ kezeit, a nagy eseményeket... Ők teremtenek, tartanak fön és semmisítenek meg trónokat!.. A mi clerusunk befolyása az egyház falain tul nem terjed, mig amaz valódi világhatalom!..

Ezen pillanatban a folyosó felőli ajtó megnyílik, Kászoni és Keresztesi belépnek katonás szertartással jelentvén, hogy a lovas dandár indulásra kész s a parancsot várja.

Ugyan ekkor a férfi lakosztály felőli ajtó is megnyílik s küszöbén hosszú fekete szőr taláros, csontos, sima képű, magas és erőteljes papi alak tűnik fel.

— Isten hozta páter Kászoni!.. szól Bánffy Dénes megpillantván a papot — hogyan?... ily korán visszatért tisztelendőség?..

A pap tiszteletteljes bókkal közelebb lép a főurhoz. Kászoni fölhasználó az alkalmat, az előrehaladó pap nagybátya mögött eszközölt oldalmozdulattal a remegő Máriának bucsujobbát nyújt, ki azt szendén elpirulva és lesütött szemekkel fogadja.

— Induljatok!.. szól most Bánffy hadnagyaihoz fordulván — Véer György vezeti a csapatot, mig magam is nyomotokban leszek!.. s midőn a két harezfi katonás üdvözlét után rögtön sarkon fordul s kard és sarkantyú zőrej kíséretében helykén eltávozik, Bánffy jobbát a szerzetesnek nyújtja s még egyszer ismétli: hogyan ily korán a fejedelmi udvarból?..

— Igen — felel a szerzetes — ő nagysága kegyes volt rögtön audientiát adni s bevégeztem küldetésemet!..

— S a siker?..

(Folyt. köv.)

TÁRCZA. „BÁNFFY DÉNES“

(korrajz két kötetben).

Irta

Komáromy Ferencz.

Első kötet.

VI.

A bonczhidai várkastély.

A első izléssel, de szerényen és háziasan öltözött magas karcsu alak. Szőke fürtai aranycsipkés magyar fejkötő alá szorítvák, de a hajzat dussága és lénye, mint arany ragyog keresztül a csipke fejkötő lenge fátján. Gyönyörű arcvonásain meglegedés zománca ragyog, de a pillanatot megülkőzésének halványosságával; olyan e bájos madonnaarcz, mint tiszta, mint mosolygó ég, melyen véletlenül felhőske árnya vonul keresztül. Ez Bánffy Dénes neje Bornemisza Katalin.

A ki őt kíséri, szintén magas karcsu alak: még láttuk ezen érdekes szenvedő arcot, a halvány szelid vonásokat, a setét, de ragyogó szempárt finom metszésű körvonalai, hosszú szempilláival és ábrándos méla tekintetével. Oh igen... igen... ez Káldi Mária!.. ki ez idő szerint Bánffy Dénesnek első udvari hölgye.

— Dénes te megcsaltál!.. szól Bánffyné égszín szeméit panaszosan szemrehányólag függesztvén főrjére, s jövő perczben gömbölyű karjait nyaka köré fonván, arcát mellére hajtva, hogy elrejtse az életolakodó könyöcpeket.

— Katalin!.. szól Bánffy átölelve a karcsu termetet — nem csaltalak meg!..

— Azt mondad, hogy vadászatra mégsz!..

— Igen!..

— Igen?... szól a nő kibontakozván férje karjaiból s büszkén fölemelvén fejét — miért öltösz hát páuczéit, sisakot?... miért sorakoznak lo-

aa helyre fog állítani. Castellar 17-én hosszas látogatást tett a francia követnél.

Mint Rómából jelentik, a kamra 17-én megkezdé a tárgyalást a hadsereg újrászervezésére vonatkozó tervvel fölött.

UJDONSÁGOK.

Kolozsvár, február 21-én.

— **Figyelmeztetés. T. polgártársainkkal sietünk tudatni, hogy lapunk november 1-e óta legutányosabb árban vesz fel bármily alakban hirdetések; s ha kívántatik, a fogalmazásról is gondoskodik a „Kolozsvári Közlöny“** kiadó-hivatala.

— **A királyföld rendezése.** A febr. 18-ki miniszteri tanács tárgyalta, a királyföld rendezéséről szóló törvényjavaslatot, melyet a belügy-miniszter mutatott be. E törvényjavaslat szerint a kiváltságok megszüntetése mellett az eddigi szék és vidékek lesznek a törvényhatósági hatáskörrel felruházva, míg a szász nemzeti egyetem tévékenysége kizárólag a királyföldi törvényhatóságok közös tulajdonát képező vagyon kezelésére szoríttatik. A szék és vidékeknek fennhagyatott, hogy a szervezés alkalmával egyesülhetnek. Ezenkívül a belügy-miniszteriumban készült törvényjavaslatok közül minisztertanácsi tárgyalásra várnak még a fővárosi rendőrség, és a rendőri bíróságról, egy a határvidék polgárosítása folytán szükségessé vált intézkedésekről szóló törvényjavaslatok.

— **A delegációk.** A reichsrath mindkét házában tegnap jelenté az elnök, hogy a delegációk folyó évi ápril 2-ára hívatlak össze.

— **Az 1874-dik évi költségvetés** minél gyorsabb összeállítása elrendeltett minden miniszteriumban s az erre vonatkozó munkálatok szaporán előhaladnak. Remélik, hogy ápril elejéig egybe lesznek állítva a költségvetés összes tételei.

— **A magyar-horvát ügyekben** közelebből várhatók döntő elhatározások. A magyar albizottsági munkálat tüzetesen kifejti a horvát propositiók elfogadhatlanságát.

— **Calicot-bál** A belvárosban felállítandó gyermekkert javára vasárnap a redoutban tartandó calicot-bálban 150 nő fog részt venni. — A calicot-szöveget sötét kék színű, fehér pontozattal. E kedélyesnek ígérkező s nálunk a maga nemében első calicot-bálba, alól a terembe belépti díj 1 frt. 50 kr. Karzat első sorban ugyanannyi, második sorban 1 frt. Álló karzat 50 kr.

— **A calicot-bálban** más maszkokba, s úgy saját ruhájába is mehet mindenki. A bál napján 9 és fél órákor gyűlnék össze a calicot-maszkok a redout terem mellett levő vacsoráló szobába. Lárva és legyezőt pedig szombatban b. Bornemisza Ignátnénál atvehetik az illető társulat maszkjai.

— **Tudományos felolvasás.** Dr. Koch Antal egyet. tanár febr. 20-án délután 5 órákor a városi képviselő közgyűlés termében tudományos felolvasást tartott, melynek tárgya Herbig Ferencnek „Az erdélyi eruptív kőzetekről“ című értekezése volt. Értekező némi bevezető beszéd után, Erdély eruptív kőzeteiről szólva, az ezen szóhoz kötött fogalom magyarázatát adja, mely szerint eruptív kőzetek vagy sziklák azok, melyekre nézve bizonyítható, hogy egykor izzó folyó azaz izzótészta állapotban, valami benső erő által nyomtatva, a földkérgén támadt hasadékokon át a felszínre vagy a földnek a felszínéhez közel eső rétegeibe tódultak oly módon, mint azt a jelenlegi tűzhányók-nál is tapasztaljuk. Két iskola létezik: a neptunisták és a plutonisták iskolája; de egyiknek iránya sem volt helyes, s a jelenleg élő tudósok kevés kivétellel elfogadják a földbelső izzontoló állapotának elméletét, mi mellett igen fontos érvek szólnak. Értekező ezen érvek hosszasan fejtegetései után, Erdélyi térségének magyarázata közben bemutatja bérezes hazánk kőzetterményeit, melyek muzeum egyetünk részéről a b. v.-kiállításra fognak küldetni, hol szakístermek által bizonyára a legnagyobb méltánylásnak fognak örvendni. A mintegy 3/4 óráig tartó szerföltött érdekes értekezést feszült figyelemmel hallgatá végig a szépszámmal egybegyűlt közönség. (k. j.)

— **Maros-Ujvárt** e hó 22-én zártkörű tánczvigalom fog tartatni, melynek jóvedelmét egy felépítendő ev. ref templom alapjává szánták.

— **Tegnap este** a redoutban két kereskedő által rendezett tánczvigalom, mint értesülünk meglehetősen sikerült s a kedélyes multság majdnem reggelig húzódott.

— **Pável Mihály** szamosujvári gör. kath. püspök közelebb szenteltetett föl Balázsfalván Van-esa érsek által. A püspök ünnepélyes beiktatása e hó 23-án fog végbemeni Szamosujvárt, melyre számosan hivatalosak, egyháziak, és világiak: Mármarosról, hol Pável azelőtt püspöki helyettes volt, s hol sok tisztelője van, többen készülnek a püspök ünnepélyes beiktatására. Az iktatási szertartást is nevezett érsek fogja végezni teljes segédlettel. (Ref.)

— **Kimutatás** az iparos kölcsön-pénztár januárius havi forgalmáról. Bevétele: 1. 1872-k évről áthozatal 4099 ft 18 kr. 2. Könyvdíjakba 42 frt. 3. Betételekben 20,684 ft 54 kr. 4. Váltó utáni kölcsön visszafizetődött 72,650 ft. 5. 6%-lők kamatba 1734 ft 50 kr. 6. 1%-lők fel- és váltódijba 302 frt 74 kr. 7. Hátralék kamatba 20 kr. 8. Bélyegdíjba 88 frt 55 kr. 9. Nyomtatványért 50 kr. Össz. 99602 frt 21 kr. Kiadás. A tagok betételeiből visszafizetődött 12012 frt 21 kr. 2. 417 izben kölcsön 85722 frt. 3. Bélyegzett úrlapokra 88 frt 55 kr. 3. Irodai szükséglet 24 frt 4 kr. 5. Irodai személyzet díjába 90 frt. 6. Kölcsöntőke utáni kamatba 48 frt 67 kr. 7. Pénztármaradék egyenleg 1605 frt 74 kr. Össz. 99602 frt 21 kr. Kolozsvárt, jan. 31. 1873. Mamicza János, pénztárnok, Krémer Ferencz, igazgató elnök, Tömösváry M. könyvvezető.

— **A magyar erdészet a világhiállításán.** A magyar állami erdőhivatalok ország-szerte ősz óta szorgalmasan gyűjtik a kormány által a bécsi világhiállításra szánt erdei termékeket. Képviselve lesz e gyűjteményben az ország minden faneme szállfákban, 150 láb hosszúság s 60 hüvelyk átmérőig, — tönkökben, körlapokban, hoszmetszetekben, deszkában, cölöpben, lécezekben stb. Kerékgyártó s bodnárfá ramaszokban és felhasználva, dongában, s a szerszámfa minden nemre gazdagon lesznek képviselve s már mind szállfákra készen állnak. Gyűjtenek továbbá a különböző vidékeken készült faedényeket, s faszént egész rétegekben, minden fanemekből, vadászati tárgyakat köveket és erdei földnemeket; nem különben mindenféle erdei szerkezet és eszközöket. Ezen kívül nagy gonddal munkálnak több nagyobb szerű kartografiai művön, melyek hazai erdészeti viszonyainkról szemléletű áttekintést fognak nyújtani. Készül általános erdőterületi térkép, mely 6 lapból álland, talajrajzi térkép, orografico-földráficus térkép, erdőrajzi térkép, mely a fő fanemek elterjedését s tenyészetök hátárait fogja feltüntetni; végre a közlekedések és iparművek térképe, mely az épülő és a tervezett vasutakat, országos és megyei műutakat, a tutajok vízi utait, a tengeri kikötőket, a gőzhajózási, az állandó falerakási helyeket és a bányahelyekkel összeköttetésben levő iparműveket fogja feltüntetni. Nem kevésbé érdekes lesz a magyar erdészet általános statisztikája, melyet a miniszteriumban dolgoznak ki.

— **Mérgezés kolbász által.** A tizenkét éves asztalostanoncz Zalud Wenzel f. hó 8-án Prágából szüleihez utazott Roblinba, hol „disznótör“ volt éppen. A tanoncz 10-én visszatért gazdájához és egy rakás kolbászt hozott magával, melyeket a legények között szétosztott s a mesternek s mesterasszonynak is szolgált néhányval. Ő maga is ett 11-én a kolbászból, de nem sokára rosszul lett és 14-én meghalt. A boncolásnál kitént, hogy mérgezésnek esett áldozatul. Csodálatos a dologban az, hogy a többieknek, kik a kolbászból ettek, semmi bajuk sem lett.

— **A magyar sorsjegyek** f. hó 15-én végbement huzásán a főnyereményt, 100,000 frtot, az erlaui „Fortuna“ sorsjegytársaság nyerte el. E társulatot, 1869-ben is azon szerencse érte, hogy egy hiteljegyen 200,000 frtot nyert.

— **Ehen akar halni.** Egy debreczeni lap írja, hogy Burger orgyilkosa makacsul vonakodik táplálékot venni magához, s éhen akar halni.

— **Szép tett.** A prágai takarékpénztár ötven éves fennállása emlékéül 500,000 frtot szavazott meg a művészet házának felépítésére.

— **Hugo Viktor** mentegető sorokat írt „Marion Delorme“ darabjához, mivel annak előadásán, midőn most negyvenkét év múltán újra színre került, nem lehetett jelen; érzi — ugymond — az évek súlyát, s művei vannak, melyeket erkölcsi kötelessége bevégezni.

— **Rövidlátó ügyvéd.** Budán közelebből egy főhadnagynál bírói felfoglalás történt. A becső egy a falon függő képet is felakart irni, mire a felperes ügyvéd közben szólt: „Bocsánat! az talán családi kép“, s mint ilyen nem foglalható le. Ere azonban a főhadnagy pattant fel: „Nem gorombáskodjék az ur!“ De uram hisz én kegyeletet tanusítok, — „Köszönöm szépen.“ Az ügyvéd hirtelen rápillant a képre, hát — egy nagyfűlű állat volt rajta. Rögtön bocsánatot kért.

— **Párizsban** nagy hatással adják az „Arany almák“ című 3 felvonásból és 18 képletből álló látványosságot.

— **A londoni Wagner-egylet** f. hó 19-én tartá első hangversenyét, „Tannhäuser“-ből, „Rienzi“-ből, „Lohengrin“-ből, s a „Nürnbergi mesterdalnokok“-ból mutatva be részleteket.

— **Az irlalmasrend** magyarországi tizenhárom kórházában mult évben 13,086 beteget ápoltak s ezekből 10,751 gyógyult fel s 1461 halt meg.

— **Uj darab.** A Miklósy színházában Pesten közelebb „Az aranytojású tyúk“ című francia, tündérvígjáték kerül színre, nagyszerű kiállításal.

— **A közelebből leégett odessai színház** újból felépítésére részvénytársaság alakult, a felépítés körülbelül négyszázezer rubelbe fogkerülni.

— **Fémszönyegek.** A „Societij of Rats“ legutóbbi ülésében a következő, állítólag francziát találmány mutatott be: a czin lapok alkalmazása igen előnyösnek bizonyult be, mert az új épületek falainak nedvességétől nemcsak megóv-nak, hanem e lapok festvényekkel ellátva, bármely terem ékeül és díszítéséül szolgálnak s czélszerűségi szempontból is bármily szönyeget képesek pótolni.

— **A Kisfaludy társaság** e havi ülésén érdekes felolvasás lesz: a nagyérdemű Fáy András „Önéletrajzi vázlata“, egy ivnyi kézirat, melyet eddig Székács Józsefen kívül senki sem smert.

— **A „Magyarország és a nagyvilág“** című gondosan szerkesztett szépirodalmi képes lap legközelebbi számában Petőfy egy kis versének svéd fordítását közli „Jagár Magyar“ címen, a stockholmi „Ny illustrerad tidning“ képes lap febr. 8-ki számából.

— **Orosz színi előadások** is lesznek a bécsi világhiállításán, melyekhez Odolenski herczeg szervezte Odessában a színtársulatot.

Nemzeti színház.

Cüttörtökön, febr. 20-án E. Kovács Gyuláné föllépteül: „Paul Jones, a tengeri kalóz“ írta Dumas, ford. Egressy Béni. E. Kovács Gyuláné mint (D' Auray marquisené) szerepére úgy látszik tanulmányt fordított. Megjelenésekor bokréttakkal és tapssal fogadák, a tetszés jelei utóbbaz 5 felvonásos darab alatt itt ott ismétlődtek. E Kovács Gyula (kié a czimszerep volt) kitűnően játszott, néhány jelenetben túltett önmagán. Mátrai (Achard) siralmas szerepét helyes felfogással adta. Egressi (Emmanuel) általános tetszést vívott ki magának azon jelenetben, midőn Paul Jonest párbajra hívja ki, Halmi (Lectoure) az elegáns nagyvilági bárói híven személyesíté, Szentgyörgyi (D' Auray) és Boér Emma (Margaretha) szerepeiket szintén betölték, Kendi pedig (Nozay) mint mindig, ugy ez alkalommal is megneveltető a közönséget, mely szép számmal volt jelen.

Közzgazdaság.

Talajmívelés.

A növények ásványos részei.

A vegyelemzés a növények hamujában a következő elemeket mutatott ki: nem fémek: Kén, Phosphor, Kova, Bór, Clor, Brom, Jod és Fluor; a fémek közül: Kalium, Natrium, Lithium, Rubidium, Strontium, Magnesium, Calcium, Barium, Vas, Fim, Mangan, Zink, kKbalt, Nikkel és réz.

Ezek közül különösen a Kalium, Natrium és Calcium (mész) csaknem minden növénynek lényeges alkrésze, s legtöbbnyire szerves savakkal egyesülve, mintósk vannak jelen. És alkalmával ezen savak megsemmisülnek s a hátramaradó élegek az égésnél kifejtett szénsavval (CO₂) egyesülve: szénsavas sókat alkotnak. Azonban kisebb-nagyobb mértékben csaknem mindenik fenn említett elemek előfordulnak a növényekben a szerint, amint jelen vannak a talajban. Az a kérdés tehát: hogy vajjon a teljes kifejlődéshez mindenikre van szükségök a növényeknek? . . E kérdésre a vegyelemzés nem felel meg, mert ez csak azt mutatja ki, hogy miféle alkrészek vannak jelen, de nem egyszersmind azt, hogy ezek közül melyek szükségesek elkerülhetetlenül a kifejlődéshez. Egy más módhoz kell tehát folyamodnunk, t. i. homokot jól kiégetünk és kénssavval jól kiáztatjuk s ebben a destillált vízben teszünk kísérleteket különböző növényekkel. Ugyanazon fajú növényeket több edényben kísértjük meg egyszerre felnevelni különböző élegek hozzáadásával, a nélkülözhetetlen rész kihagyásával a tápanyag jelentősége a növényen mutatkozó tünetmenny és változásból azonnal látható jelentősége. Most tökéletesen kifejlődéssel maga a növény fogja megmutatni, hogy melyik lényeges alkrésze.

Azonban, hogy bizonyos növények más elemeket is vesznek fel, melyek kifejlődésükhöz nem okvetetlen szükségesek, annak tulajdoníthatni, hogy ezek nem tudják mint az állatok, csak a szükséges tápot választani ki részökre.

Több efféle kísérlet tétel után úgy észleltetett, hogy a kén (S) Phosphor (P.) kova (SiO₂), Clor (Cl), Kalium (K), Natrium (N), Calcium (Ca), Magnesium (Mg), Ferrum (Fe), soha sem hiányoztak.

1) Kén kihagyásával a növényen már kezdetben beteges fejlődés mutatkozott, a magtermés csekély volt, mi világos ha a fennemlített légenyre visszaemlékszünk, hogy mindig a kén kíséretében

fordul elő a légenytartalmu anyagokban. t. i. a magvakban.

2) A Phosphor, mely nélkül még nem sikerült semmiféle növény teljes kifejlődése. A protein anyagok (légenytartalmu) hű kísézője, s mindig egyenes arányban emelkednek s kevesbednek a növények magvaiban.

E kettő a növények nélkülözhetetlen alkrésze.

3) Kova (Silicium) szélesen el van terjedve a növényországban, azonban nem nélkülözhetetlen alkrésze; mert ennek kihagyásával még azon növényekben sem mutatkozott hiány, melyekben legnagyobb mérvben fordul elő. Míg a két fennbbi a növények magvaiban, addig ez a növények szilárd száraiban, a vén levek és polyvakban foglalnak helyet. Különösen a füvek és kalászos gabnák szárai tartalmazzák inkább, s a vélemény a mellett küzd, hogy tán ez adná a növény szárának a kellő szilárdságot.

4) Clor, mely bizonyos növényeknek csak némely szerveiben fordul elő s feltűnő szerepet nem látszik gyakorolni. Azonban Nobbe kísérletei azt mutatják, hogy e nélkül a pohánka (haricska, hajdina) zöld szervei annyira meglátnak keményítővel, hogy ezen anyag más helyre való helyezkedése teljes lehetetlen.

A Clor tehát itt a keményítőt feloldja, hogy a növényi nedvekkel rendeltetése helyére eljuthasson. Kísérletek bizonyítják, hogy clortartalmu trágyák a termés mennyiségét nevelik, de minőségét apasztják. Pl a répa és burgonya keményítőtartalma nagy mértékben csökken efféle trágyane-mekkel. Különösen káros hatással mutatkozik a dohányra. Ugyanis eddigi észleletek azt tanúsítják, hogy a dohány kellemetlen szagát ettől nyeri.

A fémek közül elterjedtebbek:

1) Calcium minden növény kifejlődéséhez nélkülözhetetlen anyag, mely nélkül a növény vagy teljesen kihal, vagy ha teng is, de teljes kifejlődést soha sem ér. Kísérletekből az tűnik ki, hogy a keményítőnek kíséző társa, s a kergítő-dus növényekben fordulnak elő nagyobb mennyiségben pl a burgonyában. A répa és burgonya kergítő- és csukortartalmát, mind mennyi-, mind minőségileg neveli. Ezzel közeli rokon:

2) Natrium, mely a szárazföldi növényekben sokkal csekélyebb mértékben fordul elő, mint a kalium, és semmi fontos szerepet nem látszik gyakorolni.

3) Calcium (mész) szintén csekély mennyiségben fordul elő a növényekben, de fontos szerepet játszik, s hogy a növény teljes kifejlődéséhez juthasson, már a csira igényli a kellő mértékű plátót. A növények külső szerveiben pl a levelekben gyűlekszik össze. Így a herefajokban, borsóban, dohányban, miért ezekre nézt nélkülözhetetlen tápanyag.

4., Magnesium a phosphorral együtt a magvakban fordul elő kiválólag. E nélkül a növény teljes kifejlődéshez nem juthat, a betegség jelei mutatkoznak rajta.

5., Ferrum (vas) is nélkülözhetetlen része a növények. Ez képezi a növények zöld részét; nélküle a chlorophyl-szemcsék kifejlődése teljesen megszűnik, s a növény olyan, mintha teljesen sötétben nőtt volna fel, míg vastáplálékot adva a beregség ismét megszűnik a zöld szín visszanyerésével.

Ezek előrebocsátása után, úgy hiszem, érthetőbb lesz később, minő szempontok kell becsülnünk a trágyát, s ezek közül melyeket tartunk csekélyebb avagy becsesb értékűeknek? . .

Csete György.

(Folyt. köv.)

Távirati tudósítás a bécsi börzéről.

Február 20-ról. 1873 5% metaliques 70.35 nemzeti kölcsön 73.70. 1860-diki államkölcsön 105.50. Bankrészevények 1001. Hitelrészevények 339.— London 109.50. Ezüst 108.30 Cs. kir. arany —. 20 frankos arany 8.70 1/2 Földterhermentesítést kötvények: Magyar 80. T5. Temesi 78.— Erdélyi 77.25. Horv. Szlavan

Felelős szerkesztő Sándor János.

Nyílttér.

Bergheer színháza szellem- és kísértet jelenésekkel a főtéren.

Megnyitása

Vasárnap február 23-án lesz.

Az előadás programja plakátok által tétetik közhírré.

